

EL VOCALISME. LA VOCAL NEUTRA

Entenem per vocalisme l'organització sistemàtica dels sons vocàlics d'una determinada llengua. Podem parlar de vocalisme tònic quan estudiem el funcionament de les vocals quan es troben en posició accentuada; i de vocalisme àton quan es troben en posició inaccentuada. En català tenim vuit sons vocàlics i cinc lletres per representar aquests sons. El so que pot crear més confusió, és el de la vocal neutra en posició àtona.

La A i la E

1) En general, els **masculins acaben en E** i els **femenins en A**: TAULA/ CADIRA/ ASE/ HOME.

EXCEPCIONS

- Masculins acabats en a:

DIPLOMA, DRAMA, DILEMA, MONARCA, AXIOMA, MAPA, DIA, TITELLA, GORIL·LA, CALIFA, INDÍGENA, NÒMADA, etc.

Així com els mots invariables acabats en -ista, (CICLISTA), -ida (HOMICIDA), -arca (PATRIARCA), -ble (VARIABLE).

- Femenins acabats en e:

FEBRE, TORRE, LLEBRE, IMATGE, FRASE, CLASSE, MARE, BASE, FASE, VERGE, PIRÀMIDE, HIGIENE, SUPERFÍCIE , CALVÍCIE, FARINGE, ESPÈCIE, LARINGE, HIGIENE.

2) Els mots **acabats en vocal neutra**, fan sempre el **plural en –ES**: CASA-CASES/ HOME-HOMES/ DONA-DONES

3) No hi ha infinitius acabats en A: VIURE, REBRE, CAURE, PERDRE, etc.

4) Quan no són d'infinitiu, les formes verbals s'escriuen amb A si la neutra és la darrera lletra i amb E si no ho és: BEVIA-BEUVEN/ CAMINA-CAMINES

EXCEPCIONS

CORRE/ VINE/ OMPLE/ OBRE

5) Quan la A i la E no són final de paraula, en cercarem una altra que sigui de la mateixa família i que tingui el so de la A o de la E ben clar en una síl·laba tònica: TAULETA que ve de TAULA i no de TEULA/ VERDURA que ve de VERD i no de VARD, etc.

6) En el cas de les formes verbals, cercarem com és la 3a persona del singular del present d'indicatiu i obrarem en conseqüència: SALTARÉ de SALTA/ REMAVA de REMA (i no de RAMA), etc.

7) Els verbs fer, jeure, néixer, treure i derivats (desfer, ajeure's, renéixer...) s'escriuen amb **a** a les arrels amb vocals àtones (naixem, naixerà, jaiem, faria, traient, traguéssiu...) i amb **e** a les formes tòniques (feia, jeu, neix, treus...), excepte *faig, fas, fa, fan*.

CASOS ESPECIALS

EFEMINAT	ASSEMBLEA	ESTENDARD	ASSASSÍ	DARRERE
ENYORAR	AVARIA	EMPARAR	SARDENYA	ALBERCOC
VERNÍS	MERAVELLA	SANEFA	AMBAIXADA	LARINGE
MONESTIR	SERGEANT	AVANTATGE	AVALUAR	EBENISTA
ESPÀRREC	TREBALL	RANCOR	DAVANT	RESPLENDOR
SETÍ	ÀNEC	ARRAVATAR		

La O i la U

Ja sabem que part de les normes estudiades per a la A i la E serveixen també per a la O i la U, ja que en posició tònica també la O i la U es distingeixen clarament. En posició àtona actuen de manera semblant a com ho fan la A i la E àtones. Vegem la manera de resoldre problemes:

1) La terminació de la 1a persona del singular del present d'indicatiu s'escriu O: JO CANTO/ JO BALLO/ JO SURTO

2) La terminació –OS del plural de determinats noms o adjectius s'escriu O: BOJOS/ CARROS/ PISOS.

CASOS ESPECIALS

INGENU-S/ INDIVIDU-S/ ATEU-S

3) Quan la O i la U no són al final de la paraula, en cercarem una altra que sigui de la mateixa família i que soni clarament O o U: BUTANER ve de BUTÀ, no de BOTÀ/ BROMISTA ve de BROMA, no de BRUMA/ MURALLA ve de MUR, no de MOR, etc.

EXCEPCIONS

Els PSEUDODERIVATS són formes cultes que s'han pres directament del llatí i no del català i per això no segueixen la norma general: BUCAL (BOCA)/ DUPLICAR (DOBLE)/ JUVENIL (JOVE)/ BIFURCACIÓ (FORCA)/ CAPITULAR (CAPÍTOL)/ CURVATURA (CORBA)/ MUCOSA (MOC)/ HUMÀ (HOME)/ DULCIFICAR (DOLÇ)...

CASOS ESPECIALS

AVORRIR-SE	SOFRIR	FOCUS	MUNTANYA	ESCRÚPOL
BUFETADA	MUNTAR	TÍTOL	CORREU	PORUS
TORRÓ	GLOBUS	RÈTOL	CARTOLINA	TRIOMF
BRÚIXOLA	PÈNDOL	SUPORT	TURMENT	ROSSINYOL
ESCOPIR	EMBOTIT	SORGIR	SUBORNAR	BUTLLETÍ
COMPLIR	BOTIFARRA	HONGRIA	CAPÍTOL	CÒNSOL
JOAN	GOVERNAR	PODRIR	NODRIR	SUPÈRBIA

4) Atenció als verbs COSIR, ESCOPIR, TOSSIR, COLLIR i SORTIR: s'escriuen amb O les formes àtones i amb U les tòniques: CUSES-COSIRÉ/ TUS-TOSSIA/ SURTI-SORTIT, etc.

5) Els verbs PODER i VOLER sempre s'escriuen amb O llevat del present de subjuntiu, l'imperatiu i la 1a persona del present d'indicatiu: PUC/ VULL/ PUGUI/ VULGUI... però POGUÉS/ VOLGUÉSSIS/ PODRÉ/ VOLDRIA...